

שיעור מיוחד מהגאון רבי מיכל שורקין שליט"א

בענין ברכת כהנים

י"ח שבט תשפ"ה

- [1] גמרא מגילה כז: "שאלו תלמידיו את ר' אלעזר במה הארכת ימים... ולא נשאתי כפי בלא ברכה", וכן איתא בגמרא סוטה לט. ובקושיית הקרבן אורה שם, ובמאירי שם, ובביאור הגר"א או"ח סי' קכח סעיף יג.
- [2] משנה סוטה לז: "ברכת כהנים כיצד במדינה אומר אותה שלש ברכות ובמקדש ברכה אחת", ולמה בשמונה עשרה הוא רק אחת.
- [3] גמרא מגילה יז: "שמונה עשרה ברכות כו", ודף יח. "ברכת כהנים אחר הודאה".
- [4] ר"מ הלכות תפילה פרק יד הל' ג והל' ט, חילוק בין ברכה במקדש וברכה בגבולין.
- [5] חי' רעק"א על או"ח סי' קכח סעיף כה, מובא בשעה"צ ס"ק עט דעניית אמן מעכב בברכת כהנים, וקשה מברכת כהנים במקדש שלא ענו אמן, כמבואר במסכת ברכות סג. (מקורו מסוטה לח: ורמב"ם פט"ו מהל' תפילה ה"ט)
- [6] גמרא ברכות ז. "תניא אמר ר' ישמעאל בן אלישע פעם א' נכנסתי להקטיר קטורת ואמר לי ישמעאל בני ברכני", ועיין בספר העקידה פ' נשא דבכל ברכת כהנים יש את זה.
- [7] עיין בספר החינוך מ"ע שעח"ג גם צונו בטובו הגדול לבקש ממנו הברכה כו', כמו ספר העקידה.
- [8] עיין ר"מ הל' תפילה פרק יד הל' ז "כעומד בתפילה"

גמרא מגילה כז:

למקומו^א נראה כפוסק על ראשי העם:
ולא נשאתי (ה) כפי. לדוכן לצרכת
כהנים לפי שהכהנים נריכין לנכד
צרוך אמה ה' אלהינו מלך העולם
אשר קדשנו (צמנותי וזונו) נקדושתו
של אהרן צמסכת סוטה (דף טז):
מתנותיה

ברבית איכא בנייהו מר סבר צד אחד
ברבית מותר ומר סבר צד אחד ברבית
אסור רבא אמר דכ"ע צד אחד ברבית אסור
והכא רבית ע"מ להחזיר איכא בנייהו מר
סבר רבית ע"מ להחזיר מותר ומר סבר
אסור: וחכ"א מוכרין אותו ממכר עולם וכו':

הניחה לו ג' (אלפים)^א גרבי
יין. כדלמדין הזהיר
בקידוש היום זוכה וממלאים לו
גרבי יין (שבת דף כג):

שאלו תלמידיו את ר' פרידא
במה הארכת ימים בו.

קשה ללדרכה^א היה צוכות שהיה
שונה לתלמיד אחד לרבע מנאות
זימני ונפק בת קול (ו) ואמר נאה
ליך דליזכי כולי דריה לעלמא דאתי
או דליחיי ד' מנאה שניך אמר הקצ"ה
יהצו ליה הא הא והא (עירובין דף נד):
וי"ל דמעיקרא לא ידע כן עד
לצוק שראה שחיה כל כך^ב:

כי

אר"י אמר שמואל מותר לאדם להשתין מים בתוך ד' אמות של תפלה אמר
רב יוסף מאי קמ"ל תנינא ר' יהודה אומר מוכרין אותה לשום חצר ולוקח
מה שירצה יעשה ואפילו רבנן לא קאמרי אלא בית הכנסת דקביע קדושתיה
אבל ד"א דלא קביע קדושתיהו לא תני תנא קמיה דרב נחמן המתפלל
מרחיק ד"א ומשתין והמשתין מרחיק ד"א ומתפלל א"ל בשלמא המשתין
מרחיק ד"א ומתפלל תנינא^א כ"כמה ירחיק מהן וזמן הצואה ד"א אלא המתפלל
מרחיק ד"א ומשתין למה לי אי הכי קדשתניהו לכולהו שבילי דנהרדעא
יתני ישהה בשלמא משתין ישהה כדי הילוך ד"א מתפלל ישהה כדי הילוך ד"א ל"ל
אמר רב אשי שכל ד"א תפלתו סדורה בפיו ורחושי מרחשן שפוותיה: זלפ"ן סימן: שאלו תלמידיו את רבי
זכאי במה הארכת ימים אמר להם מימי לא השתנתי מים בתוך ד"א של תפלה ולא כניתי שם לחבירי
ולא ביטלתי קידוש היום אמא זקונה היתה לי פעם אחת^א מכרה כפה שבראשה והביאה לי קידוש
היום תנא כשמתה (ו) הניחה לו ג' מאות גרבי יין כשמת הוא הניח לבניו שלשת אלפים גרבי יין רב
הונא הוה אסר ריתא וקאי קמיה דרב אמר ליה מאי האי א"ל לא הוה לי (ו) קידושא ומשכנתיה להמיינאי
ואתאי ביה קידושא א"ל יהא רעוא דתיטום בשיראי כי איכלל רבה בריה רב הונא איניש גוצא הוה
גנא אפוריא אתיין בנתיה וכלתיה שלחן ושדיין מנייהו עליה עד דאיטום בשיראי שמע רב ואיקפד אמר
מאי מעמא לא אמרת לי ב' (ב) ברכתך^א וכן למר^ב שאלו תלמידיו את ר"א בן שמוע במה הארכת ימים
אמר להם מימי לא עשיתי קפנדריא לב"ה ולא פסעתי על ראשי עם קדוש ולא נשאתי כפיי בלא ברכה
שאלו תלמידיו את ר' פרידא במה הארכת ימים אמר להם מימי לא קדמני אדם לבית המדרש
ולא

קרבן אורה סוטה לט.

גמרא ולא נשאתי כפי בלא ברכה. יש לדקדק דמשמע
דמדת חסידות היא זו ומאי שנא מכל המצות
דצריך לברך עליהם מן הדין ומאי אריא מצוה זו
דקאמר שלא עשה בלא ברכה ומשמע קצת מזה דמצוה
זו לא דמיא לכל המצות לענין ברכה לפניה. משום
דמצוה זו עצמה ברכה היא:

מאירי סוטה לט.

ואע"פ שאין
הברכה מעכבת מכל מקום הידור מצוה הוא.
ואחד מן החכמים שבח עצמו שלא עשה בית
הכנסת קפנדריא, ולא פסע על ראשי עם קדש,
ולא נשא כפיו בלא ברכה.

שו"ע או"ח סי' קכח סעיף יג

יג ^א (ח) ב ^ז [ל] מתחילים הכהנים לומר (כב) יברכך: הגה [לא] ^ח ויש לומר שגם מלת יברכך יקרא אותם שלית צבור (כג) מחלה ^ט וכן נוהגים בכל מדינות אלו: ^א * [לב] ואחר כך מקרא אותם שלית ציבור מלה במלה והם עונים אחריו על כל מלה עד שיסיימו פסוק ראשון ואז עונים הצבור אמן וכן אחר פסוק שני וכן אחר פסוק שלישי:

גר"א שם

[ל] וסעיף

יג מתחילים כו'. ממה שכתוב שם ל"ט ב' ואין הכהנים כו' מפי הקורא, ור"ל יברכך, עד שיסיים הקורא כהנים. שאין הברכה מעיקר דינא, כמו שכתוב שם א' ולא נשאתי כו', ואם איתא מאי רבותיה:

משנה סוטה לז:--לח.

מתני' ברכת כהנים כיצד ^א * במדינה אומר אותה שלש ברכות ^ב ובמקדש ברכה אחת ^ג במקדש אומר את השם ככתבו ובמדינה בכינויו ^ד * במדינה כהנים נושאים את ידיהן כנגד כתפיהן ^ה ובמקדש על גבי ראשיהן ^ו חוץ מכהן גדול שאינו מגביה את ידיו למעלה מן הציץ ^ז ר' יהודה אומר אף כהן גדול מגביה ידיו למעלה מן הציץ שנאמר ^ח * וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם:

מגילה יז:--יח.

דתניא ^א שמעון הפקולי הסדיר שמונה עשרה ברכות לפני רבן גמליאל על הסדר ביבנה אמר רבי יוחנן ^ב ואמרי לה במתניתא תנא ^ג * מאה ועשרים זקנים ובהם כמה נביאים תיקנו שמונה עשרה ברכות על הסדר, ^ד ת"ר

ומה ראו לומר ברכת כהנים אחר הודאה דכתיב ^א * וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם וירד מעשות החטאת והעולה והשלמים אימא קודם עבודה לא ס"ד דכתיב וירד מעשות החטאת וגו' מי כתיב לעשות מעשות כתיב ולימרה אחר העבודה לא ס"ד דכתיב זובח תודה מאי חזית דסמכת אהאי סמוך אהאי מסתברא עבודה והודאה חדא מילתא היא

רמב"ם הל' תפילה פרק יד

הורידוהו: ג כיצד יהיה נשיאת כפים בגבולין בעת שיגיע שליה צבור לעבודה כשיאמר רצה כל הכהנים העומדים בבית הכנסת נעקרון ממקומן והולכין ועולין לדוכן ועומדים שם פניהם להיכל ואחוריהם כלפי העם ואצבעותיהם כפופות לתוך כפיהם עד שישלים שליה ציבור ההודאה ויחזירין פניהם כלפי העם ופושטין אצבעותיהן ומגביהין ויודיעם כנגד כתפיהם ומתחילין יברכה. ושליח ציבור מקרא אותם מלה מלה והם עונים שנאמר אמור להם עד שיאמר. כשמשלימין פסוק ראשון כל העם עונים אמן. וחוזר שליח ציבור ומקרא אותן פסוק שני מלה מלה והם עונים עד שמשלימין פסוק שני וכך העם עונים אמן. וכן בפסוק שלישי: ד כשמשלימין הכהנים

הסדר שאמרנו: ה כיצד ברכת כהנים במקדש. הכהנים עולין לדוכן אחר שישלימו הכהנים עבודת תמיד של שחר. ומגביהין ידיהם למעלה על גבי ראשיהן ואצבעותיהן פשוטות. חוץ מכהן גדול שאין מגביה ידיו

למעלה מן הציץ. ואחד מקרא אותן מלה מלה כדרך שעושין בגבולין עד שישלימו שלשה הפסוקים. ואין העם עונים אחר כל פסוק אלא עושין אותה במקדש ברכה אחת. וכשישלימו כל העם עונים ברוך יי' אלהים ישראל מן העולם ועד העולם:

שו"ע או"ח סי' קכח סעיף כה, רעק"א שם

סעיף כה

בהכ"נ שכולה כהנים, אם אין שם אלא י' כולם עולים לדוכן; למי מברכין, לאחיהם שבשרות; ומי עונה אחריהם אמן, הנשים והמפץ; ואם יש שם לח יותר מעשרה, היתירים מעשרה יעלו ויברכו; והעשרה, עונים אחריהם אמן.

מגן אברהם

לח יותר מיי'. כיון דהעונים כהנים לא השיבי בבציר מי' משא"כ בס"א דעונים ישראלים אפי' בבציר מי' סג"י:

הגהות ר' עקיבא איגר

(יא) (מג"א סק"ח) מה שאין

כן בסעיף א' דעונים. לא ידעמי הכרח לזה, דהא בסעיף א' מיירי לענין דאין נושאין כפים בפחות מעשרה, והיינו דצית הכנסת כריך עשרה, וצוה הכהנים ממנין

עשרה. דאף דאז ישראלים העונים אינם עשרה, מכל מקום הא זה לא מעכב, דהא צית הכנסת שכולם כהנים ואין שם אלא עשרה דכולם עולין אף דלמטה ליכא עשרה. אצל מכל מקום י"ל אם יש ישראלים בפחות מעשרה ישאלו איזה כהנים למטה לזרף עם ישראלים שיהיה עשרה עונים, והכהנים הימרים יעלו, ואין שום ראיה דעונים ישראלים דחשיבי יותר מכהנים. ועיין גאר שבע [סוטה לג, ב ד"ה הא] שכתב ג"כ בפשיטות דאין חלוק בין עונים ישראלים לכהנים, אלא דהניח צ"ע מהיהא דסעיף א', וצענני איני רואה שום קושא צוה וכנזכר לעיל, ול"ע:

גמרא ברכות ז.

משורת הדין. תניא א"ר ישמעאל בן אלישע פעם אחת נכנסתי להקטיר קטורת לפני ולפנים וראיתי אכתריאל יה ה' צבאות שהוא יושב על כסא רם ונשא ואמר לי ישמעאל בני ברכני אמרתי לו יי' מלפניך שיכבשו רחמך את כעסך ויגולו רחמך על מדותיך ותתנהג עם בניך במדת הרחמים ותכנס להם לפני משורת הדין ונענע לי בראשו (3) וקמ"ל ^א שלא

המלך הוא אשר ימשול על מלכותו ועשה כרצונו והגדיל כמו שאמר הנביא הוא אלהים חיים ומלך עולם (ירמיה י'). וזה טעם אומרו אמרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני עליכם תחלה זכרונות וכולי (ר"ה ט"ז). ושני העניינים האלו הם אמתת האלהות השלם אשר יאמר שהאל ברא הכל או עשה הכל וכמו שכתב החכם בספר ההפלה בשאלה השלישי והד' כי העושה הוא אשר יעשה הדבר בכונה ורצון לא זולת כי על זאת הכונה אמר הנביא אלהי די שמיא וארקא לא עבדו וגו' (ירמ' י') ועליה אמר נעמן עתה ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל (מלכים ב' ה') יאמר כי אשר לא ימשול על הטבע לעשות בו כרצונו אין בו כח אלהות על דרך האמת ושזה לא נמצא רק באלהי ישראל כמו שנתברר אליו מרפואתו זאת על יד נביאו וכל זה באמת נכלל בהזכרת שם ומלכות בברכות כפי תקנת חז"ל להדריך ולהיישיר האנשים אל הצלחת נפשם אשר אי אפשר זולת זה. ועל מטבע הברכות לפי כונתם ז"ל אמר המשורר יודוך ה' כל מעשיך וגו' כבוד מלכותך וגו'. להודיע לבני האדם גבורותיו וגו' (תלים קמ"ה). אמר כי כוונת ההודאות והברכות שיתקנו אותם חסידיו לברך אותו בכל דבר אשר בברכה ההיא מזכירים השם גם כבוד מלכותו כמו שאמרו כל ברכה שאין בה שם ומלכות אינה ברכה (ברכות מ':) וגם חותמין בה מעין גבורתו במה שאמר שהכל נהיה בדברו בורא פרי העץ או האדמה או עושה מעשה בראשית וכיוצא כי הן כל אלה יפעל אל בכח גבורתו הרצונית הנה היא ודאי להודיע לבני האדם גבורותיו אשר עליהם אמר וגבורתך ידברו כי בזה יקבלו כלם עול מלכותו אשר עליו אמר כבוד מלכותך יאמרו:

ובהגדת פ"ק דברכות (ז'). תניא א"ר ישמעאל **בן אלישע** פעם אחת נכנסתי להקטיר קטרת לפני ולפנים וראיתי אכתריאל יה"י צבאות יושב על כסא רם ונשא ואמר לי ישמעאל בני

ברכני אמרתי לו יהי רצון מלפניך שיכבשו רחמך את כעסך ויגולו רחמך על מדותיך ותתנהג עם בניך במדת רחמים ותכנס להם לפני משורת הדין ונענע לי בראשו. נראה שכנה זה השם המופלא אכתריאל על פי הקבלה שאומרים אל הספירה הראשונה ראש כל הספירות כתר עליון וכנגדה ב"ג מדות יה' יה' אל ולזה אמר יה' ה' צבאות יושב על כסא רם ונשא אמנם ממה שאמר לו ברכני והוא אמר יהי רצון וכו'. נראה ודאי מה שאמרנו שעקר כוונת הברכה בפי המברך הוא הכרת כבודו ודעת גדולת גבורתו אשר בידו הכל וממנו יושפעו הטובות כלם כמו שהורה בתפלתו על כבישת רחמיו את כעסו ולהתנהג עמו במדת החסד ולפנים משורת הדין. והוראת זה הענין רצוני היות זה עצמיותה של ברכה הוא מה שהורה מאד נענוע ראשו כלומר שלא תהא כוונת ברכתנו אליו יתעלה לפי שהיא ברכת הדיוטים אחר שאינו צריך לה קלה בעינינו שהרי תועלתה גדול במה שתמשך ממנה הכרתו יתעלה וקבלת עול מלכותו אשר בזה יזכו לקבל השפע העליון להמשיך חוט החסד המקיים האומה הזאת ראשונה ואחריה העולמות כלן:

והנה זה עיקר המצוה הזאת כי הנה היא לא היתה לסייע לו יתעלה אל הברכה רצוני שהוא יתעלה צריך חזק ועזר מצד עצמו רק לשום דבר בפיהם לומר כה תברכו את בני ישראל כשתברכום (א) והוא שיאמרו יברך ה' יאר ה' ישא ה' (ב) כי הוא דבר שיעיר לבם אל הציור הזה ההכרחי וידעו שכל הטובות הם מושפעות מאתו והוא מה שביארו בתכלית הביאור באומרו (ג) ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם ירצה שהכוונה בזה אינה אלא ששימו את שמי על בני ישראל בברכתם כי עקר הברכה אני אברכם זולתם ועל דרך האמת השימה זאת הוא הסיוע שיפול בזה שהם מסייעין על ידן כמו שאמר מכל מקום היה לך לסייעני כמו שנתבאר והוא ענין נכבד מאוד:

ספר החינוך

מצוה שעה

מצות ברכת כהנים בכל יום

שְׁנַצְטוּוּ הַכֹּהֲנִים שִׁיבְּרוּ יִשְׂרָאֵל בְּכָל יוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר ו, כג) כֹּה תִבְרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה שֶׁחֶפֶץ הַשֵּׁם בְּטוֹבוֹ הַגָּדוֹל לְבָרֵךְ עַמּוֹ עַל יַד הַמְּשָׁרְתִּים הַחוֹנִיִּם תָּמִיד בֵּית ה' וְכָל מַחֲשַׁבְתָּם דְּבִקָּה בַעֲבוּדָתוֹ וְנִפְשָׁם קְשׁוּרָה בִּירְאָתוֹ כָּל הַיּוֹם, וּבִזְכוּתָם תַּחּוּל הַבְּרָכָה עֲלֵיהֶם וַיִּתְּבְּרוּ כָּל מַעֲשֵׂיהֶם וַיְהִי נֶעֱם יְיָ עֲלֵיהֶם. וְאַל תִּתְּמָה לֵאמֹר וְלוֹ חֶפֶץ ה' בְּבִרְכָתָם יֵצֵאוּ אִתָּם אֶת הַבְּרָכָה וְאֵין צָרָה בְּבִרְכַּת הַכֹּהֲנִים, כִּי כָּבֹד הַקְּדָמְתִּי לָךְ פְּעָמִים רַבּוֹת כִּי בִכְחַ הַכֹּשֶׁר מַעֲשֵׂינוּ תַּחּוּל הַבְּרָכָה עָלֵינוּ, כִּי יָדוֹ בְּרוּךְ הוּא פְּתוּחָה לְכָל שׂוֹאֵל בִּהְיוֹתוֹ מְכֻשָּׁר וּמוֹכֵן לְקַבֵּלָת הַטוֹב. וְעַל כֵּן כִּי בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְרָצָה שְׁנִזְכֶּה בְּטוֹבוֹ הַזֶּה הִירָנוּ וְצִוָּנוּ לְהַכִּין מַעֲשֵׂינוּ וּלְהַכְשִׁיר גּוּפֵנוּ בְּמַצּוּתָיו לְהִיוֹתֵנוּ רְאוּיִים אֶל הַטוֹב, גַּם צִוָּנוּ בְּטוֹבוֹ הַגָּדוֹל לְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ הַבְּרָכָה וְשִׁנְשָׂאֵל אוֹתָהּ עַל יְדֵי הַמְּשָׁרְתִּים הַטְּהוֹרִים כִּי כָּל זֶה יִהְיֶה זְכוּת לְנַפְשׁוֹתֵינוּ וּמִתּוֹךְ כֵּךְ נִזְכֶּה בְּטוֹבוֹ.

רמב"ם הל' תפילה פרק יד

ז כשיהיו הכהנים מברכין את העם לא יביטו בעם ולא יסיחו דעתן אלא

יהיו עיניהם כנגד הארץ כעומד בתפלה. ואין אדם רשאי להסתכל בפני הכהנים בשעה שהן מברכין את העם כדי [פ] שלא יסיחו דעתם. אלא כל העם מתכווין לשמוע הברכה ומכוונים פניהם כנגד פני הכהנים ואינם מביטים בפניהם: ח אם היה הכהן המברך אחד מתחיל לברך